

Utbildningsdepartementet
Gymnasie- och vuxenutbildningsenheten
Eva Lenberg
103 33 Stockholm

Vår referens/dnr:
Per Hammar
Er referens/dnr:
U2024/00585

2024-06-10

Remissvar

Växla yrke som vuxen – en reformerad vuxenutbildning och en ny yrkesskola för vuxna (SOU 2024:16.).

Almega Utbildningsföretagen bifaller förslagen i utredningen, även om vi har några synpunkter på de ekonomiska villkoren för utbildningsanordnare inom yrkesskolan. Utredningen som helhet har haft ett stort och viktigt uppdrag och den har funnit konstruktiva svar på frågorna och utmaningarna med hur fler vuxna ska utbilda sig till yrken där näringslivet har ett omvittnat stort behov av yrkeskompetens.

Utredningen var först helt inriktad på att förbättra villkoren inom den kommunala vuxenutbildningen och dess yrkesutbildningar. Sedan tillkom direktiv att även lämna förslag på hur en yrkesskola på gymnasial nivå för vuxna ska utformas. Båda delarna i utredningen är lika viktiga och vi stöder förslagen på bägge områdena.

De reformer som förslås för yrkesvux behövs för att utbudet ska kunna växa och fler ska kunna studera. Yrkesvux är en mycket flexibel utbildningsform som med rätt förutsättningar kommer att kunna nyttjas fullt ut av studerande. Samtidigt kommer en ny yrkesskola att kunna bidra med många nya utbildningsplatser som kompletterar dagens utbildningar inom yrkesvux.

När det gäller den nya yrkesskolan stöder vi utformningen utifrån att samma principer och metoder ska gälla för yrkesskolan som för yrkeshögskolan. Framväxten av yrkeshögskolan har varit framgångsrik och under 2022 examinerades 23 800 studerande från yrkeshögskoleutbildningar. Vi delar utredningens slutsats att yrkesskolan permanentas och från och med 2028 ska omfatta 3000 årsplatser.

I det följande utvecklar vi vår syn på behoven av fler yrkesutbildningar för vuxna och kommenterar några av utredningens förslag.

Inledning

Sju av tio företag upplever att det är svårt att rekrytera nya medarbetare. Särskilt besvärligt är det att hitta personal med gymnasial yrkesutbildning. De satsningar som görs på yrkesinriktad yrkesutbildning når inte fram. Bara under 2024 finns statsbidrag för motsvarande 81 000 platser på regionalt yrkesvux. Men under 2022 studerade bara drygt 44 000 vuxna en yrkesinriktning på yrkesvux. Därutöver tillkommer Arbetsförmedlingens arbetsmarknadsutbildningar. Under 2023 gick knappt 18 000 arbetssökande en arbetsmarknadsutbildning.

Under en följd av år har allt färre arbetslösa deltagit i arbetsmarknadsutbildningar och kommunerna har bara använt cirka 70 procent av anslaget till yrkesutbildningar för vuxna. Minskningen av antalet platser på yrkesutbildningarna för vuxna har varit förödande för företagens kompetensförsörjning.

Det finns flera orsaker till att utbudet av yrkesutbildningar för vuxna har minskat under en längre period. Det beror framförallt på att enskilda kommuner inte i tillräcklig utsträckning prioriterat yrkesutbildningar som möter näringslivets behov av yrkeskompetens. Utbudet av utbildningar inom yrkesvux runt om i landet skiljer sig åt och det finns dessvärre många vita fläckar där det helt saknas yrkesutbildningar. Inom arbetsmarknadspolitiken har arbetsmarknadsutbildningarna inte prioriterats tillräckligt högt av regeringarna och Arbetsförmedlingen har stora problem att handla upp utbildningar med kvalitet.

Det låga deltagarantalet beror också på kommunernas urvalsregler och Arbetsförmedlingens problematik att anvisa arbetssökande till reguljär utbildning och arbetsmarknadsutbildning.

Det nya omställningsstudiestödet väntas locka studerande vuxna som vill gå yrkesutbildningar med direkt koppling till arbetslivet. Men hittills har få vuxna påbörjat yrkesutbildningar på gymnasial nivå. När omställningsstudiestödet fungerar administrativt finns en förväntan på att många vuxna kommer att studera praktiska yrkesutbildningar.

Förslagen i utredningen har det gemensamt att de har ambitionen att öka utbudet av yrkesutbildningar för vuxna och därmed förbättra näringslivets kompetensförsörjning.

Kapitel 3 En ny yrkesskola för vuxna

I Sverige har arbetslivet, till skillnad från många andra länder, litet inflytande över vad som lärs ut i yrkesutbildningen för vuxna på gymnasial nivå. Men branscherna och näringslivet tillsammans med fristående utbildningsanordnare har oftast bäst koll på vad som krävs på en arbetsmarknad i snabb förändring.

Almega Utbildningsföretagen ser därför framväxten av den nya yrkesskolan för vuxna som en naturlig utveckling där yrkesutbildningarna tas fram av en bransch eller arbetsgivare tillsammans med en auktoriserad utbildningsanordnare.

Utbildningarna kan då skräddarsys efter bristyrken och branschernas behov av kompetens. Yrkeskolan kommer härmed att bredda utbudet av gymnasiala yrkesutbildningar för vuxna.

När det gäller yrkeskolan vill Utbildningsföretagen vill särskilt lyfta fram att:

Eftersom yrkeshögskolan visat sig framgångsrik vill vi att samma villkor, principer och förutsättningar ska gälla för yrkeskolan.

Det är också centralt att de monetära kostnaderna för företagen för den gymnasiala yrkesutbildningen inte ska öka. Företagens medfinansiering för yrkeskolan ska utgå från samma principer som för yrkeshögskolan vilket innebär att företagen bidrar med representation och engagemang i ledningsgrupper för utbildningarna, tar emot studerande på LIA-platser (lärande i arbetslivet), gästföreläsningar på utbildningarna med mera.

Utbyggnaden av yrkeskolan bör finansieras ekonomiskt med nya medel av staten. Eftersom yrkeskolan i första hand ska komplettera annan yrkesutbildning med nya utbildningar bör anslagen för regionalt yrkesvux och yrkeshögskolan inte påverkas negativt.

Vi stöder målsättningen att yrkeskolan ska finnas i hela landet från 2026 och att det 2028 finns 3 000 platser årsplatser.

För att yrkeskolan ska bli en långsiktigt framgångsrik utbildningsform är det angeläget att det blir möjligt för utbildningsanordnare att söka ekonomiska stöd för start av investeringstunga utbildningar. Schablonersättningarna per årsplats på yrkeskolan bör kopplas till lämpligt index och justeras upp årligen.

När det gäller framväxten av yrkeskolan är det viktigt att lyfta fram att den behöver ske parallellt med reformerna av yrkesutbildningarna som kommunerna ansvarar för.

Kapitel 4 Från ansökan till antagning i komvux

Utbildningsföretagen anser att urvalsreglerna till komvux bör vara generella med utgångspunkt i arbetslivets behov. De sökande som har bäst chanser att tillgodogöra sig utbildningarna bör prioriteras. Det skulle innebära att yrkesverksamma inte prioriteras bort om de vill studera på yrkesvux med omställningsstudiestöd. En sådan här förändring är viktig eftersom företagens behov av yrkesutbildade är så stort.

I kapitel 6 och 7 föreslår utredningen att urvalsreglerna ändras för antagning till lärlingsutbildningar och till utbildningar kopplade till större företagsetableringar. Det är bra.

Kapitel 5 Ett mer långsiktigt och flexibelt statsbidrag för yrkesutbildning inom komvux

Utbildningsföretagen stöder förslagen om mer långsiktiga och enklare regler för statsbidragen. Det är välkommet eftersom bara två tredjedelar av statsbidraget nyttjas av kommunerna. Vi ställer oss bakom att statsbidraget föreslås höjas med 20 procent och att det sedan kopplas till skolindex för kontinuerlig uppräknings.

Mycket behöver göras för att öka utbudet av yrkesutbildningar i kommunerna. Aktuella upphandlingar av yrkesutbildningar i till exempel Stockholm och Göteborg visar på svårigheterna för kommunerna att skapa kvalitetsupphandlingar som intresserar utbildningsanordnare att lägga in anbud. Höjda statsbidrag är en viktig förutsättning för att kommunerna ska kunna öka utbudet av utbildningar. Detta och övriga förslag som utredningen presenterar behöver genomföras skyndsamt.

Kapitel 8 Elevers tillgång till stöd i komvux

Utbildningsföretagen välkomnar utredningens förslag att stärka kommunernas ansvar för rätt till stöd för elever med särskilda behov inom komvux. Det är orimligt att det kan skilja sig så mycket åt mellan hur stödet kan utformas i olika kommuner. Eleverna drabbas vilket är förödande både för dem och potentiella arbetsgivare.

Vi ser helst att regeringen går längre än utredningen och är ännu tydligare i lagstiftningen i kraven på kommunernas skyldighet att erbjuda stöd till både att enskildas stödbehov kartläggs och att detta ska vara fastställt före den enskilda utbildningsstarten.

Om vuxenutbildningen ska kunna växa så som regeringen önskar och utredningen föreslår måste kommunerna få ett mycket tydligare ansvar för att alla elever ska ges rätt förutsättningar att lyckas med utbildningarna.

För Almega Utbildningsföretagen

Per Hammar

Branschchef